

ker dobro poznajo nadloge in težave svojega stanú, pa tudi imajo moč besede, ki je potrebna v takem zboru.

Kranjski deželni zbor letošnji je dobil peticijo Ljubljanskih obrtnikov, naj bi se jim škoda ne delala z rokodelstvi v jetnišnici in posilni delalnici; v tem shodu ponuja se jim dobra prilika, razodeti svoje pritožbe in dokazati škodo ter pot kazati, kako naj vlada in deželni zastopi ne dadó jetnikom in posilnikom dela s tem, da ga jemljó davkeplačevalcem.

Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta vredjeni po mesecih.

Po „Oesterr. Landw. Wochenblatt.“

(Dalje.)

Meseca junija.

Dné	Leta	
11.	1759.	se je rodil Jan. Schwerz v Koblencu na Pruskem (umrl 11. grudna 1844), slavni zastopnik praktičnega poljedelstva.
11.	1849.	se je ustanovila po prizadevanji družbe kmetijske Dunajske in po predlogu viteza Jos. Schreibers-a prva kmetijska šola v Weissenhofu v dolnji Avstriji pod vodstvom viteza Clannerja.
12.	1770.	je bil prvi veliki zbor Moravske kmetijske družbe v Brni.
13.	1856.	je umrl dr. Ernest Alban v Plavu na Meklenburškem (rojen 7. svečana l. 1791). Bil je najprej bogoslovec, potem zdravnik, in naposled kmetovalec; on je prvi kmetijske stroje (mašine) delal na Nemškem, je iznašel sejalnico po njegovem imenu imenovano in več družih kmetijskih mašin.
14.	1834.	se je oklicala postava za zložbo zemljišč na Saksonskem.
14.	1859.	je bila oklicana postava o kmetijskih potih, o grabnih za odtok vode itd. na Pruskem.
16.	1823.	je na Francoskem Ternaux prvi skusil žlahne Kašmirske koze vpeljati.
16.	1828.	je bil prvi sejm za volno v Brni na Moravskem.

(Dalje prihodnjič.)

Čebelarske stvari.

„Slov. Čebeli“ se piše iz Borovniške okolice (in menda je na Kranjskem povsod taka) to-le:

„Leta 1875 in naslednje zime mi čebelarji ne bomo tako kmalu pozabili. Še eno tako leto s tako zimo, potem znamo čebelnjake zapreti, ali jih k večjemu s slamo in mrvo napolniti. Kateremu jih ni več pomrlo, kakor polovica panjev, sme o sreči govoriti in ostali so bili le slabotni revčki, od katerih zdaj — konec maja — še nimamo nobenega roja. Marsikje v okolici imajo mnogo češminjevja, pa odcvetelo je večidel brez dobička. Zdaj dobivajo čebele še nekaj po travnikih, ali kmalo bo treba kositi in potem spet s piskrom v čebelnjaku stati in pitati. Naj bi še le imeli s čim, saj čebelarji toliko skopi nismo, da bi našim čebelicam živeža ne privoščili. Bog daj, da bi bila vsaj jesen kaj boljša!

Gosp. Viljem Mayer, lekarničar v Ljubljani, priporoča čebelarjem, naj sadijo solnčnice (solčne rože), ki lepšajo vrte in dajejo čebelam hrano do pozne jeseni. On postreže rad s semenom posebno lepih solnčnic, ki v dobro zemljo vsajene zrastejo do treh celó štirih metrov visoke. — Seme daje okusno olje.

Gospodarske novice.

* *Nova skušnja pomladanske hrošče (kebre) loviti.*

Po naznanilu časnika „Illust. Chronik der Zeit“ se to prav lahko tako le zgodi: O mraku zvečer naj se med drevje postavi star sodec, ki zgoraj nima pokrova. Od znotraj se sodec krog in krog s tekočim katranom ali tekočo smolo namaže; na dno soda pa naj se postavi prižgana ponočna lampica. To je vse. Mrčesi vsake baže, privabljeni po lučici lampe, planejo v sodec in ondi okoli frfrajo, o tem pa si perutice svoje pomažejo s katranom ali smolo in ne morejo več iz sodca; hrošči padejo po takem na dno. Z malo katrana ali smole in z majhnim trudom se dado hrošči velikega okraja pokončati. — Če je to res tako, kakor je popisano, bilo bi to gotovo lahko sredstvo za pokončanje hroščev. Naj se poskusi, vsaj skušnja s starim sodcem, nekoliko smole in lampico ne stane veliko.

* *Pozemeljske gliste (Regenwürmer) se pokončajo,* če se zemlja polije z vodo, v kateri se je nekoliko kuhinjske soli raztopilo. Po neki naključbi se je to zvedelo. Nek francoski trgovec je dal nekoliko žakljev oprati, v katerih je bila sol, in ker je vedel, da je slana voda dobro gnojivo, dal jo je politi po svojem vrtu. Malo minut potem bila je vsa zemlja na vrhu z glistami pokrita, ki so konec jemale.

* *Da konji čez zimo gladko in svitlo dlako obdržijo,* priporoča časnik „Journal des Haras“ konjem od meseca septembra (kimovca) počenši vsak večer pokladati 2 decilitra, to je, pol maslica strtih konopelj samih ali pa zmešanih z ravno toliko ajde. Vredništvo omenjenega časnika pa dostavlja, da ni varno konjem ajde dajati zato, ker po skušnjah v Manche-i na Francoskem, kjer veliko ajde pridelujejo, konji po obilni krmi z ajdo sèm ter tje po životu pleše in grbasto kožo dobijo, kakor da bi bili garjevi.

* *Kokoši se jajca kljuvati in jesti odvadijo* s tem, da se jim podloži jajce ponarejeno iz gipsa ali porcelana, na katerem si brez vspeha svoj kljun skrhajo. Kmetijska družba v Lennepu na Pruskem je v ta namen lansko leto 3000 takih porcelanastih jajc med svoje ude razdelila.

Nove postave.

C. k. upravni sodni dvor ali upravna sodnija.

Državna osnovna postava dne 21. decembra 1867. leta o sodnijski oblasti zagotovila je v 15. členu ustanovitev posebnega upravnega sodnega dvora ali upravne sodnije (Verwaltungsgerichtshof) na Dunaji, ki bode sodila v vseh tistih slučajih, v katerih kdo trdi, da mu je postavam nasprotna razsodba ali naredba kake upravne gospóske prikratila pravice. To zagotovilo vresničilo se je s postavo 22. oktobra l. 1875. o ustanovitvi upravne sodnije ali upravnega sodnega dvora, ki je razglašena 2. aprila l. 1876. v državnem zakoniku pod števil. 36. Ta postava je letos moč 17. maja zadobila, upravni sodni dvor pa delovanje svoje začne 3. julija.

Da bralci naši poznajo kompetenco ali delokrog upravnega sodnega dvora, treba je delokrog upravnih organov ločiti na tanko.

Delovanje upravnih organov je dvojno: uprava namreč je v pravem ali ožjem pomenu, in pa upravno pravosodje.

Naloga uprave v pravem pomenu je izvršitev političnih zadev po zapovedih primernosti (oportunitete), upravno pravosodje pa razsojuje o pravicah in dolžnostih državljanov na temelji obstoječega

javnega prava. Toraj le z ozirom na poslednje vrste delovanje političnih organov je poklican upravni sodni dvor, namreč v slučajih, če kdo trdi, da se mu je pravica kratila po kaki upravni ali administrativni razsodbi ali uredbi, tedaj le tistikrat, ako se na kako v postavah vtemeljeno (javnopravno) terjatev oziralo ni, ali pa, ako se je komu naložila taka (javnopravna) dolžnost, ki ni vtemeljena v postavah.

Še enkrat rečemo: le takrat, kedar se prepir suče o kakih v postavah vtemeljenih pravicah, ima upravna sodnija pravico izreči: ali je odlok političnih gospósk (oblastev) postaven ali ne. Kedar se pa odlok političnih organov opira le na kako korist (oportuniteto), tedaj se pritožiti zamore le po administrativnem potu.

Upravna oblastva, proti katerih razsodbam ali naredbam moči je pritožiti se pri upravnem sodnem dvoru, so ali organi državnega upravnstva, ali pa tudi organi deželnega, okrajnega in občinskega upravnstva (§. 2.); toda pri upravnem sodnem dvoru se je še le po tem moči pritožiti, kedar je stvar na upravnem potu dognana (§. 5).

Ako upravni dvor najde, da pritožba ima svojo podstavo, naj izpodbijano razsodbo ali naredbo kot postavam nasprotno oprekliče ter pristavi vzroke, zakaj se je to storilo. Upravna oblastva pa imajo dolžnost, o tisti stvari dalje ukazati, kar gre, in pri tem jih veže pravni nazor (pravno mnenje), katerega se je upravni sodni dvor držal v svojem razsodilu (§. 7.)

(Konec prihodnjič.)

Politične stvari.

Misli o državi, cerkvi in vednosti.

Težko se je kedaj v prejšnjih časih o državi toliko mislilo, oziroma govorilo in pisalo, kakor dandanes. Politika v današnjih dneh ni več „paradni konj“, ki ga jahajo samo privilegirani stanovi in posamesne izbrane notabilitete, temuč jezdari ga skoraj vsakdo, možje in žene, da, celó že dečki. Ker se sedaj ne govori več o „podložnikih“, ampak le o „državljanih“, zato si domišlja sleherni takih državljanov, da je z veliko žlico zajemal iz skled državljanske modrosti. Državoznanstvo veljá sedaj kot splošno blago, v toliko večji meri, kolikor bolj se vsak posamesnik prišteva veščakom. Ravno oni pa, ki sploh prav malo vedó, govoré, kakor da bi vse vedeli, o državnih zadevah. Ljudje mislijo, da se ni treba nič učiti in nič truditi za dosego državljanske modrosti, — da je ona vsakemu človeku vrojen, natoren dar, da že mlado dete državljansko modrost sesá na prsih matere ali dojnice svoje. Zato pač ni čuda, da dandanes svet sliši toliko surovih, konfuznih in neumnih misli o državi. Al to bi se trpelo; móglo bi se „suverenemu“ ljudstvu še privoščiti, da otrobe veže o politiki. Huda in nevarna pa je zmóta, v katero je dandanes bolj nego kedaj prej zabredlo pravo državoznanstvo o tem, kar se tiče misli o državi.

Novošegno državoznanstvo proglašá namreč uk, dogmo, da država je na svetu samo zaradi same sebe, da je, če tudi obstoječa iz družbe državljanov, vendar od državljanov ločeno, njim nasproti stoječe velikansko, monstrozno bitje, da ni namen njen, služiti državljanom, temveč, da ima pravico, delati za samo lastne svoje namene, češ, da je sama sebi cilj in konec.

Ker pa v državi danes ta, jutri ona stranka doseza gospodstvo in njeni udje avtokratično govoré: „Država smo mi!“ zato se nameni strank smatrajo

kot nameni državni in po tem so dela. Nasledek tega je, da modérne države ne respektujejo nikake individualne in korporativne samostojnosti in prostosti, da hoté razdreti vse natorno potrebne razredbe in zahtevajo, da bi se v splošno državljanstvo potopilo in vničilo vse človeštvo. Začasno vladajoče stranke, ki se smatrajo same kot državo, zahtevajo za to državo pripoznanje njene nezmotljivosti in neomejeno vsemočnost.

Po tej teoriji in praksi modernega državoznanstva se največ in najbolj pogosto provzročajo razpori med cerkvijo, ker je ravno ona najvažnejši samoupravičeni (avtonomni) institut, služeč najvišim namenom človeštva. Zato boj zoper samostojnost in prostost cerkve pripada karakteristiki modernih držav. Pečajo se s cerkvijo zlasti zato, da se bojuejo ž njo, to se pravi, da vedno bolj mejé pravice njene in zatirajo njeno prostost, da bi poslednjič tudi cerkev pogoltnilo nenasitno državno žrêlo. Razven tega se dandanes ubogo malo misli na cerkev. Napuhu moderne olike se ne zdi več truda vredno, bitje, poklic in zgodovino cerkve natančno, nikakor ne dobrohotno, temuč le nepristransko premišljevat. Cerkev imajo za stvar, katera je že v grob položena in katera le na videz po svoji stari navadi mora še obstajati in trpeti se za prosto ljudstvo, ki se ni še navzelo olike blagoslova. S takšnooliko ljudstva se pečajo domišljevano olikani stanovi zeló ognjevito. Večidel časnikov si dandanes stavi glavni nalog, cerkev izpodkopati. Učitelji na nižih in profesorji na viših šolah iščejo pri svojih prednášanjih dlake v jajci, da bi se mogla dati cerkvi zaušnica, ali se sproži proti veri trivialen dovtip, da bi jih zato ploskajoč hvalilo kardelo mladinskih poslušalcev. Tudi pisatelji stroge vednosti delajo takisto, da bi bile resne doktrine bolj pikantne, da bi si pridobili popularnost in bi sploh služili lažnjivi dogmi, da je vera sovražnica vednosti in da tedaj jo le-ta mora pobijati na življenje in smrt. Zdaj že skoraj nihče več ne verjame, da bi mogel kake vërze, kak roman ali dramo spisati, da ne bi svojemu pisanju vsaj nekoliko cerkvi sovražnega, tako zvanega „kulturkampfa“ pridel. Tako je na priliko ne brez zaslug s'avljená nemška pisateljica romanov E. Marlitt prišla do tega, svoje zaradi enakoličnosti čedalje bolj dolgočasne romane s tem storiti interesantne, da cerkvi sovražne epizode pritikuje svojim izdelkom in deklamuje neko deistično filozofijo, katera je toliko bolj zoperna, ker zanjke te „plave nogovice“ kažó hude posledke v vednostih in se jasno vidi, da ta sicer častita žena se klanja modernim malikom brezverskega liberalizma in je v nečimernosti tako daleč zagazila, da razsvitljenost v tem misli razodevati, da blebeče za liberalci banalne fraze sovražnikov kristijanstva. V Avstriji smo še le nedavno videli pri slovesnosti Grünovi, kako so sicer konservativni, in celó reakcionarni možje jezdili konja sovraštva zoper cerkev in zoper „farje“, da bi si s tem pridobili liberalni nimbus.

Izgled „olikancev“ ima zapeljiv vpliv na daljne kroge. Misel se je vkoreninila, da mora biti sovražen cerkvi ali vsaj indiferenten, da se more kdo šteti med „olikance“. Marsikak mestjan čuti potrebo in silo v sebi, hoditi v cerkev ter javno opravljati verske dolžnosti; al bojí se zasramovanja svojih „razsvetljenih“ somestjanov; rad bi tudi dosegel čast mestnega odbornika ali poslanca, toda on vé, da vladajoča stranka smatra kot najviše čednosti vsakega kandidata brezverstvo, frivolnost v verskih stvaréh, zasramovanje in sovraštvo cerkve in njenih služabnikov, in zato se cerkve že od daleč bojí. Tudi žene in dekleta se klanjajo, ker so sploh noríce mode brezvernim, zopercerk-

* *Čudna najdba.* V modetu (jajcu, Hoden) dveletnega žebeta, ki ga je živinozdravnik na Danskem rezal (kastriral), je našel dva zobá in pa kepo dlake. Drews je to čudno najdbo izročil živinozdravniški šoli v Kopenhagen u.

* *Zopet nova podkev!* Inženir Yates v Manhestru na Angleškem je v ondašnji razstavi kónj kazal konja z „roženo podkvo“ podkovanega, ki jo je razstavna jury (sodnija) zelo pohvalila. Ta podkev je narejena iz volovske ali bivolske kože, ki se s silo paromašine tako vkup stlači, da je trda kakor rog, vendar pa elastična, trpi dalje časa kot železna podkev in se kopitu tako prileže, da kopito in podkev sta kakor ena masa. Pri-bije se na kopito, kakor navadna podkev. Cena jej ni dražja kakor navadne podkve. Zdaj so se že tudi Francozje spravili čez to podkev in v „grande école hipo-logique“ jo pretresajo: Je li ta znajdba kaj več kot Anglešk švindal, povemo ob svojem času.

Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta vredjeni po mesecih.

Po „Oesterr. Landw. Wochenblatt.“

(Dalje.)

Meseca junija.

Dné	Leta	
17.	1816.	Ustanovitev gozdarske akademije v Tharandu na Saksonskem, kateri je leta 1829. bila dodana tudi akademija za poljedelstvo.
17.	1852.	Organizacija kobilstva na Francoskem.
17.	1860.	Mednarodna razstava kmetijskih mašin, kmetijskih pridelkov in plemenne živine v Parizu.
18.	1818.	Organizacija kobilstva na Bavarskem.
19.	1817.	Postavna vredba razmér med kmeti in grajščaki na Pruskem.
19.	1861.	Prva poskušnja s paroplugi, to je, s plugi (drevesi), ki jih sopár goni in sicer s Fowlerjevim plugom na polji poleg Požuna na Ogerskem.
21.	1639.	je bil tako hud mraz v Mömpelgardu v Alzaciji, da je vse ngrade pokončal; reke so zmrznile, kakor v največi zimi.
21.	1785.	je dobil George Winlaw na Angleškem prvi patent na zboljšani klepetec, to je mašino, ki žito čisti.
22.	1723.	je kamenje deževalo v Glogovici in Libošici na Českem.
23.	1773.	Oklic postave, po kateri je vsak vseučiliščin dijak, ki je hotel na Hanoveranskem državno službo dobiti, bil zavezan učiti se kmetijstva, natoroznonstva in matematike.

(Dalje prihodnjič.)

Podučne stvari.

Škodljiva stran šivalnic (Nähmaschinen).

Najhitrejšje mojškre dandanes so šivalnice (šivalne mašine); zato jih čedalje več vidimo tudi v gosposkih hišah, da ž njimi gospodinja ali njene hčerke brez mojškre v kratkem času pošijejo vse, česar potrebujejo. Kakor pa vsaka stvar ima dve strani, dobro in slabo, tako tudi šivalnica. Če šivilja predolgo časa neprenehoma na mašini šiva, začnó jo, ne govoreč od

zelo trudnih nog, posebno prsi boleti, in če ne odjenja od prenapetega dela, našije si pljučno jetiko. Že fabrikantje šivalnic bi lahko nekoliko odvrnili to škodljivost s tem, da bi mašine za kaka 2 ali 2½ palca višje narejali. Šivilja pa to s tem doseže, da stol, na katerem zmirom sklonjena sedi, po potrebi toliko nižje naredí, da ne sedi preveč sključena. Sploh je, še posebno pa ženstvu, za zdravje zelo škodljivo, če neprenehoma po 2 ali 3 ure pri mašini sedi. Zato svetujemo po žalostnih skušnjah zdravnikov gospém in gospodičinam, ki so si iz hvalevredne varčnosti omislili šivalnico, naj si šivanje na njih tako uravnajo, da k večjemu eno uro v eno mer šivajo, potem pa za 2 ali 3 ure prenehajo, in še le potem se zopet za eno uro časa vsedejo k mašini. Le če tako ravnaajo, bodo dolgo šivale, — drugač pa se bode prenapeto delo splačalo s hudo in morebiti neozdravljivo pljučno boleznijo.

Nove postave.

C. k. upravni sodni dvor ali opravna sodnija.

(Konec.)

Pritožbe se pri upravnem dvoru morajo vpolegati v 60 dnevih po sprejeti razsodbi ali naredbi izdani na poslednji stopinji. (§. 14.)

Pritožba na upravni sodni dvor po pravu nima odložne moči; al stranki pritožnici je na voljo, za tak odlog poprositi upravnega oblastva, katero naj mu ga tedaj dovoli, kedar javni oziri ne zahtevajo, da bi se razsodba ali naredba pri tej priči zvršila, in kedar bi se s tem zvršilom stranki zgodila škoda, katera se ne dá več popraviti. (§. 17.)

Pritožba mora na sebi imeti podpis kakega odvetnika (advokata). (§. 18.)

Upravni sodni dvor obravnava javno in ustno (§. 28.); vdeleženi stranki pa je na voljo, da se v ustni razpravi sama zastopa, ali pa tjekaj pošlje odvetnika, kateri jo zastopa. (§. 31.) — Ako vdeležencev ali njihovih zastopnikov k razpravi ni, to ne brani razprave in razsodbe. (§. 34.)

Ako se pritožba odbije, sme se v razsodilu naložiti pritožniku, da vse stroške ali vsaj nekaj teh stroškov povrne. (§. 40.) — Upravni sodni dvor pa ima tudi oblast, stranke in po okolnostih njihove zastopnike, če se pravdajo proti jasni besedi postave ali se sicer zakrivé očitno nagajivega pritoževanja, obsojati v globe od 5 do 1000 gold. (§. 41.)

Razsodbe ali naredbe, katere so postale pravokrepne, predno je ta postava v moč prišla (to je, pred 17. dnevom maja meseca t. l.), ne morejo se pred upravnim sodnim dvorom izpodbijati. (§. 49.)

To so glavne točke postave o ustanovitvi upravnega sodnega dvora. Treba je, da to novo postavo vsi naši ljudje poznajo, ker je mogoče, da občine ali posamezniki imajo pravico, v gori navedenih primerljajih se pritožiti pri tej sodnji.

Kdor želi vso to postavo v slovenskem jeziku od besede do besede imeti, dobi jo v 13. delu „državnega zakonika“ letošnjega leta. Državni zakonik v slovenskem jeziku, katerega iz nova priporočamo našim bralcem, dobiva se v Ljubljani pri bukvarju Juriju Lercherju, pa gotovo tudi v bukvarnicah drugih mest. Cena posamesnih zakonikov je nizka in znaša le nekoliko soldov.